

СТВОРЕННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ

Анотація. Розглянуто порядок формування резервів під кредитні операції банків, визначено сутність кредитних операцій та їх видів, наведено відображення облікових процедур за резервами на рахунках бухгалтерського обліку, визначено стан резервування у банках України.

Аннотация. Рассмотрен порядок формирования резервов под кредитные операции банков, определена сущность кредитных операций и их видов, приведено отражение учетных процедур по резервам на счетах бухгалтерского учета, определено состояние резервирования в банках Украины.

Annotation. The provision of reserves for bank credit operations was considered. The essence of credit operations and their types were studied. The accounting procedures as regards representation of reserves on accounts was described. The state of reservation in Ukrainian banks was identified.

Ключові слова: банк, резерв під кредитні операції, кредитний портфель, рівень ризику.

Формування резерву є одним із методів зниження кредитного ризику на рівні банку, який виконує функцію захисту інтересів вкладників, кредиторів та акціонерів. Одночасно формування резервів за кредитними операціями дає змогу підвищити надійність і стабільність банківської системи в цілому.

Українські та російські вчені-економісти такі, як: Реверчук С. К., Тимошенко М. В, Калина А. В., Лаврушин О. І. висвітлили окремі питання сутності та механізму формування резервів під кредитні ризики, проте, деякі теоретично-правові аспекти відображено в обліку кредитних операцій та формування резервів за ними потребують подальшого розвитку і вдосконалення.

Метою даного дослідження є розгляд процесу формування резервів за кредитними операціями та їх стану на сучасному етапі.

Завданням дослідження є висвітлення сутності операцій з формування резервів банків за кредитними операціями, систематизація та аналіз законодавчо-нормативної бази з формування резервів під банківські активи та кредитні операції українських банків, визначення особливостей обліку операцій банку.

Об'єктом дослідження виступають кредитні операції банку та формування резервів під кредитну заборгованість.

Предметом дослідження є технологія щодо відображення в обліку резервів під кредитні операції.

У процесі надання кредитів банки оцінюють кредитоспроможність позичальників. Її достовірність істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку загалом. Банки самостійно визначають рівень ризику кредитних операцій, оцінюють фінансовий стан позичальників (контрагентів банку), вартість застави в межах чинного законодавства та формують резерви під кредиторські ризики [1].

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України установлюється порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків є спеціальним резервом, необхідність формування якого обумовлена кредитними ризиками, що притаманні банківській діяльності. Створення резерву під кредитні ризики – це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій [2].

З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки мають здійснювати класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: стандартна, під контролем, субстандартна, сумнівна чи безнадійна.

"Стандартні" кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є незначним і становить 1 % чистого кредитного ризику.

"Під контролем" – це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації та становить 5 % чистого кредитного ризику.

"Субстандартні" кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись і становить 20 % чистого кредитного ризику, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором.

"Сумнівні" кредитні операції – це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника/контрагента банку в повній сумі (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька та становить 50 % чистого кредитного ризику.

"Безнадійні" кредитні операції – це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника/контрагента банку (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними [3].

Загальна заборгованість за кредитними операціями становить валовий кредитний ризик для кредитора. В рамках розрахунку резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями визначається чистий кредитний ризик (в абсолютних показниках) шляхом зменшення валового кредитного ризику, класифікованого за ступенями ризику, на вартість прийнятного забезпечення.

Банки зобов'язані створювати та формувати резерви для відшкодування можливих втрат на повний розмір чистого кредитного ризику за основним боргом, зваженого на відповідний коефіцієнт резервування, за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземних валютах. Не здійснюється формування резерву за бюджетними кредитами, за кредитними операціями між установами в системі одного банку, а також за операціями фінансового лізингу, якщо об'єктом цих операцій є нерухоме майно. У разі консорціумного кредитування резервуванню в провідному банку підлягає тільки та частина кредиту, що надана безпосередньо цим банком.

Резерв під кредитні ризики поділяється на резерви, що оцінюються на портфельній основі, та резерви, що оцінюються на індивідуальній основі. Резерв під кредитні ризики формується в тій валюті, у якій ураховується заборгованість.

Резерв під конкретну кредитну операцію розраховується на основі категорії цієї кредитної операції, прийнятого забезпечення по ній і коефіцієнта резервування. Оцінку обслуговування позичальником боргу банки проводять щомісяця.

Фінансовий облік формування і використання резервів здійснюється відповідно до "Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків".

Операціям з формування резервів під кредитну заборгованість інших банків відповідають такі бухгалтерські проведення:

Дебет 7701 "Відрахування в резерви під заборгованість інших банків";

Кредит 1590 "Резерви під заборгованість інших банків за кредитними операціями".

Облік формування резервів під кредитну заборгованість за операціями з клієнтами супроводжується такими записами:

Дебет 7702 "Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам";

Кредит 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі" або 2401 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на портфельній основі".

Зазначені рахунки для обліку резервів за чинним планом рахунків бухгалтерського обліку банків класифікуються як контрактивні. Отже, на суму сформованого резерву зменшується вартість відповідного активу – кредитного портфеля банку.

Зменшення розрахункової суми резерву порівняно з попередньою звітною датою, що свідчить про поліпшення якості елементів кредитного портфеля, в обліку відображається зворотними проведеннями.

У процесі спостереження за фінансовим станом позичальника у разі отримання вагомих аргументів щодо визнання кредитної заборгованості безнадійною банк списує її за рахунок сформованого резерву під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі, з рішення правління банку в такий спосіб: методом створення резервів – дебетування контрактивних рахунків сформованих резервів; методом прямого списання – дебетування рахунків простроченої заборгованості.

Згідно із зазначеними методами відображається в обліку повернення раніше списаних сум безнадійної заборгованості: за кредитом рахунків 770 "Відрахування в резерви" або за кредитом групи рахунків 671 "Повернення списаних активів" (за умови, що повернення проводиться наступного після звітного року). У разі списання безнадійної заборгованості за рахунок резервів дебетуються відповідні контрактивні рахунки сформованого резерву; кредитуються відповідні рахунки простроченої заборгованості за кредитними операціями.

Якість кредитного портфеля банку, а також необхідний середній розмір резервів на кожну одиницю виданих кредитів характеризує коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень. Позитивною динамікою є зниження цього показника.

За результатами 2012 року коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень зменшився, що свідчить про збереження низької якості кредитного портфеля банківської системи України. Тенденція до зменшення показника, що можна дослідити протягом періоду, свідчить про поступове очищення кредитних портфелів від проблемної заборгованості (рисунок).

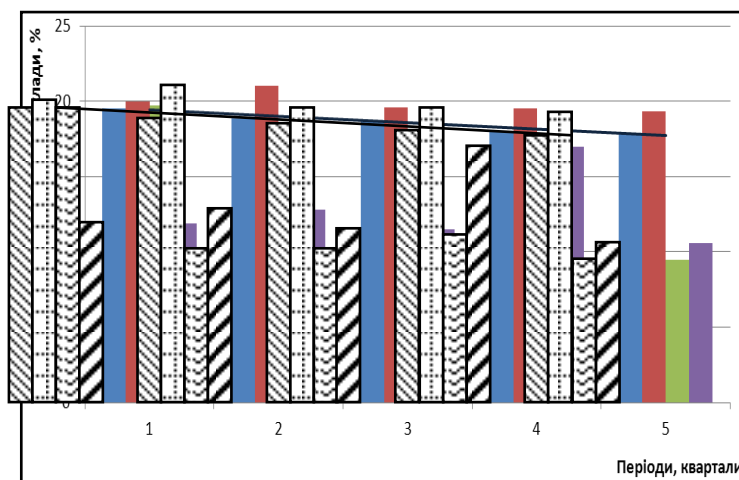

Рис. Динаміка забезпечення кредитних вкладень [4]

Офіційні дані з резервів під кредити не відображають повною мірою якість банківських кредитних портфелів. Менеджменту банків не вигідно визнавати існування проблемної заборгованості, оскільки, згідно з нормативами НБУ,

вона повинна покриватися адекватними резервами. Формування резервів у великих розмірах призводить до виникнення збитків, які акціонери банків змушені компенсувати збільшенням статутного капіталу.

Отже, підсумовуючи все зазначене, можна зробити висновок, що становлять банківські резерви становлять кошти комерційних банків та інших кредитних інститутів, які вони зобов'язані зберігати в НБУ в якості забезпечення деяких своїх операцій відповідно до норм обов'язкових резервів. Формування резервів виходить за межі інтересів кожного окремого банку, адже банківське резервування є інструментом грошово-кредитної політики, що свідчить про наявність ознак публічності в таких правовідносинах. В Україні, проаналізувавши динаміку забезпечення кредитних вкладень за результатами 2012 року, можна зробити висновок про поступове очищення кредитних портфелів від проблемної заборгованості. Напрямом подальших досліджень може бути внутрішній облік резервів окремих банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Банківське кредитування : навч. посібн. / за ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2011. – 205 с. 2. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>. – Назва з екрану. 3. Тимошенко М. В. Аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування / М. В. Тимошенко // Економічний простір. – 2010. – № 37. – С. 134–145. 4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm. – Назва з екрану.